

ETTEVÕTJATE ROLL VÕITLUSES RAHVUSVAHELISE KORRUPTSIOONIGA

INFOLEHT ETTEVÕTJATELE

Iga rahvusvahelistel turgudel tegutsev Eesti ettevõtja suudab loendada riike, kus pole võimalik ilma meelega maksmata äri ajada. Samas on selline ärikultuur ettevõtjale võrdlemisi kulukas ja ka ohtlik. Tegelikult on altkäemaksu maksmine ükskõik millise riigi ametiisikule samasugune kuritegu, nagu seda on näiteks röövimine või ükskõik milline teine kuritegu.

Rahvusvahelisel tasandil pööratakse äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemisele väga suurt tähelepanu. Selleks on loodud vastav konventsioon ja konventsiooni täitmist jälgiv institutsioon (OECD altkäemaksuga võitlemise tööühm). Eesti on rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsiooni liige 2005. aastast.

OECD, mille liikmeks Eesti pürgib, ühendab lisaks nn vanale Euroopale ka muude maailmajagude majanduslikult edukaid riike: nende riikide investoritel on oluline teada, et kõikides OECD liikmesriikides jagatakse samu väärtusi. Üheks selliseks väärtuseks on ka ühine vastasseis korruptsiooni, sh eriti rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu, mida käsitleb nimetatud konventsioon. OECD liikmesriikide ettevõtjad ja investorid tahavad olla veendunud selles, et tegutsedes ja omavahel konkureerides ka kolmandates riikides ei kasutata konkurentide suhtes ebaausaid võtteid – eeskätt ei saavutata eeliseid korruptiivsete maksete või muude ebaausate soodustuste eest.

Korruptsioonivastase võitluse seisukohalt on äärmiselt ohtlik, kui korruptsiooni suhtutakse ükskõikselt või selle probleemi olemasolu eitatakse. OECD on leidnud, et Eesti ettevõtjate ja laiemalt kogu elanikkonna teadlikkus nimetatud konventsioonist on kehv: kuigi korruptsiooni peetakse üldiselt paheks, ei ole Eesti ametnikud ja äri sektori esindajad teadlikud keelust pakkuda või maksta altkäemaksu ka välisriigi ametiisikule. Ei teata, et

alkäemaksu maksmine välisriigi ametiisikule on Eestis kuriteona karistatav ka juhul, kui

alkäemaksu maksmise paigas selline säte puudub või seda ei rakendata.

Ei ole võimatu, et mingil ajal ettevõtjad, kellel ausat ja eetilist äritegemist toetavad meetmed puuduvad, ei saa enam osaleda riigihangetel või taotleda riigiabi. Seetõttu on siin toodud juhiseid korruptsioonivastaseks tegevuseks ettevõtetes.

Juhised ettevõtjatele ja diplomaatidele korruptsiooniga võitlemiseks

1. Ettevõtte esindajate ja töötajatega suhtlemisel tuleb tähelepanu juhtida altkäemaksu andmise ebaseaduslikkusele, seda ka väljaspool Eestit (nt koolitused, teavitamine personali värbamisel, lähetusse saatmisel jne).

2. Ettevõttes ja ettevõtete vahelises suhtluses tuleb lähtuda eetilisest ja ausast äripidamisest ning rakendada sellele kaasa aitavaid meetmeid (nt eetikakoodeksid koos rakendusmehhanismiga, korruptsioonist teavitajate kaitse jne).

3. Korruptsioonijuhtumite ilmnemisel tuleb vastav info edastada politseile või prokuratuurile. Igaühel on kohustus teatada teise isiku poolt toimepandud esimese astme kuriteost ja mitte seda varjata. Karistusseadustiku §-de 306 ja 307 kohaselt toob nende kohustuste täitmata jätmine kaasa rahalise karistuse või koguni viieaastase vangistuse.

Põhjalik info korruptsiooni ja selle vastaste meetmete kohta on justiitsministeeriumi lehel www.korruptsioon.ee.

Kaubandus-Tööstuskoda, justiitsministeerium ja ühendus Korruptsioonivaba Eesti korraldavad igal aastal [seminare ausa ettevõtluse teemal](#), muu hulgas on teemaks altkäemaks välisriigi ametiisikule. Lisaks toimub aeg-ajalt ka muid Korruptsioonivaba Eesti seminare ja konverentse, kus käsitletakse ausa äripidamise teemat, jagatakse sellekohaseid kogemusi ja arutatakse probleeme. Kõik ettevõtjad on oodatud nendel üritustel aktiivselt osalema.

Korruptsioon, selle põhjused ja tagajärjed

Korruptsioon on ametipositsiooni kuritarvitamine isiklikul eesmärgil. Laiemalt hõlmab korruptsioon ka omastamise, väljapressimise ja pettuse juhtumeid.

Korruptsioon ei puuduta ainult avalikku sektorit: juhtum, kus tooraine ostu eest vastutav töötaja lepib juhatuse või omanike teadmata kokku tooraine tootjaga ning saab sellest isiklikku kasu, on üks näide erasektori korruptsioonist. Erasektori korruptsioon avaldub samuti nn aktiivse korruptsioonina (alkäemaksu andmine ja pakkumine) soodsamate äritingimuste taotlemisel.

Korruptsiooni põhjused võivad olla halvas juhtimise korralduses, sealhulgas läbipaistvuse ja vastutuse puudumises, kuid ka kohalikus kultuuris või poliitilises situatsioonis, mis aktsepteerib võimu kasutamist isiklikul eesmärgil.

Lisaks sellele, et korruptsioon on ebaaus ja kahjustab konkurentsi, on see kokkuvõttes ka majanduslikult kahjulik. Korruptsioonile kulub ligi kolm protsenti maailmamajanduse käibest. Eriti kannatavad korruptsiooni all vaesemad halvasti korraldatud riigiaparaadiga maad: teadlaste hinnangul on Aafrika riikidest kõrvale toimetatud korruptiivne tulu ületanud nende riikide välisvõla. Korruptsioon on ohtlik: selle abil varjatakse teisi kuritegusid (liiklusväärtegudest terrorismikuritegude, orjastamise ja narkokaubanduseni) ja võimaldatakse kuriteo teel omandatud ressursside varjamist ja rahapesu. Avalikes hangetes võivad korruptiivsete eelistuste tõttu ohtu sattuda ehitustööd, tervishoid ja keskkond – kui ei eelistata parimat pakkujat, vaid seda, kes osutab vastuteene. Poliitilise korruptsiooni tõttu satuvad ohtu demokraatia ja õigusriiklus. Korruptiivset valitsust nimetatakse ka *kleptokraatiaks* – varaste valitsuseks.

Korruptsiooni liigid on näiteks sugulaste ja sõprade eelistamine ametikohtade täitmisel (nepotism), erapoolik eelistamine (patronaaž), huvide konflikt, siseinfo kasutamine erahuvides,

mõjuvõimuga kauplemine, omastamine, altkäemaks jne.

Altkäemaks Eesti seaduste järgi on nii rahaline kui muu hüve (kingitused, koolitusreisid, soodustused jms), mida ametiisik või kolmas isik saab selle eest, et ametiisik paneb oma võimu tarvitamise või kuritarvitamisega toime ebaseadusliku teo (või jätab seadusega nõutud teo tegemata). **NB!** Altkäemaks jääb altkäemaksuks vaatamata sellele, kas ametiisik üksnes nõustus talle pakutud hüvega, võttis selle vastu, küsis seda või pressis selle välja.

Pistise puhul on tegu mis tahes hüvega õiguspärase teo toimepanemise eest. Eeldatavalt tasub ametiisikule tema ülesannete täitmise eest isik, kelle teenistuses ta on; klientidelt kingituste või meeleheana saadav täiendav tasu seab küsimuse alla ametiisiku aususe ja erapooletuse.

Korruptsioon Eestis ja korruptsioonivastane võitlus

Eestis registreeritakse aastas ca 300 ametialast kuritegu, nende hulgas pole olnud ühtegi rahvusvahelist altkäemaksujuhtumit. Korruptsiooniga on kokku puutunud umbes 14% elanikest. Uuringu „Korruptsioon Eestis 2006. Kolme sihtrühma uuring“ tulemuste põhjal võib öelda, et Eesti ettevõtjad korruptsiooni eriliseks ettevõtluse takistajaks ei pea (takistuseks peab 27%), samas peavad korruptsiooni suuremaks probleemiks väliskapitaliga ettevõtete juhid. 12% ettevõtjatest on maksnud altkäemaksu. 15% ettevõtjatest väidab, et neilt on altkäemaksu nõutud. Ettevõtjad on kõige enam altkäemaksu maksnud omavalitsusega (8%), notarite ja kohtutäituritega (4%) ning õiguskaitseorganite (2%) ja audiitorfirmadega (2%) suheldes.

Vastavalt [Transparency Internationali](#) korruptsiooni tajumise indeksile oli Eesti 2008. aastal EL liikmesriikide hulgas 13. kohal. Kõige vähem tajuti korruptsiooni Rootsis, Taanis ja Uus-Meremaal.

Korruptsiooniga võitlemiseks on valitsus vastu võtnud [korruptsioonivastase strateegia](#), samuti on meil [korruptsioonivastane seadus](#).

Lisaks valitsusvälistele korrupsioonivastastele organisatsioonidele, millest tuntuim on Transparency International (Eestis [MTÜ Korruptsioonivaba Eesti](#)), on olulisemad korrupsioonivastase võitlusega tegelevad rahvusvahelised organisatsioonid:

- Euroopa Nõukogu (GRECO – korrupsiooniga võitlevate riikide grupp). GRECO [hindab perioodiliselt](#) liikmesriikide korrupsioonivastast tegevust ja on vastu võtnud kaks korrupsioonivastast konventsiooni ning ka juhised poliitilise korrupsiooniga võitlemiseks.
- Euroopa Liit, mille egiidi all on vastu võetud Euroopa Ühenduste ametnike või ELi liikmesriikide ametnikega seotud korrupsiooni vastast võitlust käsitlev konventsioon.

- Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, mis on samuti vastu võtnud korrupsioonivastase konventsiooni. ÜRO konventsioon erineb teistest selle poolest, et on teemade poolest laiem.
- Majanduskoostöö ja arengu organisatsiooni OECD, mille koosseisus tegutseb altkäemaksuga võitlemise töörühm (WGB), põhieesmärgiks on võidelda korrupsiooniga rahvusvahelistes äritehingutes. Ka WGB viib läbi liikmesriikide [perioodilisi hindamisi](#), et välja selgitada riikide suutlikkust võidelda rahvusvahelise korrupsiooniga.

OECD konventsioonist lähemalt

OECD rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsioon käsitleb liikmesriikide kohustusi rahvusvahelises äritehingus välisriigi ametiisikule altkäemaksu maksmise keelamisel, karistamisel ning vastavate juhtumite menetlemisel. Liikmesriigid peavad tunnistama kuriteoks alusetu rahalise või muu hüve tahtliku pakkumise, lubamise või andmise otse või vahendajate kaudu välisriigi ametiisikule või kolmandale isikule selleks, et ametiisik teeks ametiülesandeid täites mingi teo või hoiduks selle tegemisest, mille tulemusel altkäemaksu pakkuja saab või säilitab rahvusvahelise äritegevusega seotud ebaseaduslikke soodustusi. Samuti peab olema kuriteoks tunnistatud selles kuriteos osalemine, sealhulgas kihutamine, soodustamine ning sellele kaasaitamine, või selleks loa andmine. Selle kuriteo toimepanemise eest vastutavad nii füüsilised kui juriidilised isikud. Altkäemaks ja selle eest saadud tulu konfiskeeritakse. Nende tulude päritolu varjamine ja muundamine (ka teiste isikute poolt) on käsitletavat rahapesu kuriteona, mille eest on samuti kehtestatud karistused.

Konventsiooni kohaselt tuleb keelata topeltraamatupidamine, raamatupidamisväliste või puudulikult tõendatud tehingute tegemine, olematute kulude kirjendamine, ebaõigesti tõendatud objektiga kohustuste kirjendamine ja valedokumentide kasutamine, mille eesmärk on anda altkäemaksu välisriigi ametiisikule või sellist altkäemaksu andmist varjata. Raamatupidamise korraldamata jätmine ja dokumentide võltsimine peavad olema karistatavad. Raamatupidajatelt, audiitoritelt ja maksuhalduritelt oodatakse valvsust, et oma põhitegevuse raames ära tunda rahvusvahelise korrupsiooni juhtumeid ja juhtida kohaste organite tähelepanu kahtlastele tehingutele, mille puhul võib tegemist olla rahvusvahelise altkäemaksuga.

Samuti oodatakse valvsust riigihanke korraldajatelt ja riigiabi andmise üle otsustajatelt. Korruptiivseid ettevõtjaid ei peaks riik eelistama ega soodustama. Liikmesriigid kohustuvad osutama üksteisele abi (sh mitteformaalne teabevahetus) rahvusvahelise korrupsiooni juhtumite menetlemisel.

OECD WGB kontrollib jooksvalt liikmesriikide kohustuste täitmist ja arendab konventsioonist, selle lisadest ja praktilistest probleemidest [ühetaolist arusaamist](#).